

NUME DE PLANTE ÎN *DICTIONARIUM VALACHICO-LATINUM*

GH. CHIVU

Universitatea din București

1. *Dictionarium valachico-latinum*, prima lucrare lexicografică originală de mare întindere, alcătuită în spațiul românesc de către un „anonymus lugoshiensis”, cum credea Bogdan Petriceicu Hasdeu, descoperitorul textului¹, sau de către un „anonymus caransebesiensis”, cum afirmă, la finele veacului al XIX-lea, Grigore Crețu², s-a impus atenției specialiștilor, lexicografilor sau istoricilor limbii române, în primul rând prin numărul mare de cuvinte și forme specifice graiurilor vorbite în Banat³, multe aflate la prima, dar nu o dată chiar la unica atestare într-un scriere veche românească⁴.

„Scrupuloasă conservare a unui dialect bănean aproape necunoscut”, cum nota, în 1891, Bogdan Petriceicu Hasdeu, în studiul care prefăcește prima ediție, din părți fragmentare, a textului, nu este însă singura calitate a primului dicționar cu bază în limba română alcătuit la mijlocul secolului al XVII-lea⁵. Informațiile extrem de utile pentru cunoașterea lexicului, literar, dialectal și chiar a celui specific vorbirii familiare și argotice, utilizat, în jurul anului 1650, în zona Caransebeșului, li se alătură date prețioase despre folosirea deliberată a unui model lexicografic și ortografic latinesc⁶, într-o epocă în care cultura română se afla sub o puternică și dominantă influență slavonă. Grafia textului, subordonată în ansamblu normelor scrisului maghiar, pune apoi în evidență dorința autorului anonim de creare a unor grafeme

¹ B. P. Hasdeu, *Două descoperiri*, în „Columna lui Traian”, II, 1871, nr. 30 (92), p. 117.

² Grigore Crețu, *Anonymus Caransebesiensis. Cel mai vechi dicționar al limbii române, după manuscrisul din Biblioteca Universității din Pesta*, în „Tinerimea română”, s. n., I, 1898, p. 320.

³ O listă a regionalismelor înregistrate în *Dictionarium valachico-latinum* poate fi găsită în studiul care precede ediția textului, pe care am publicat-o recent (*Dictionarium valachico-latinum. Primul dicționar al limbii române*, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 34–35). A se vedea, pentru semnificația unora dintre cuvintele cu circulație regională, glosarul inclus în volumul menționat (p. 268–284).

⁴ Pentru termeni cu prima atestare, vezi Doina Grecu, *Anonymus Caransebesiensis ca sursă bibliografică pentru Dicționarul limbii române*, în „Cercetări de lingvistică”, Cluj, XIX, 1974, nr. 1, p. 77–80, și, recent, studiul nostru, *Anonymus Caransebesiensis – sursă importantă pentru Dicționarul limbii române*, în *Lucrările primului simpozion internațional de lingvistică* (București, 13–14 noiembrie 2007), București, Editura Universității din București, 2008, p. 19–24.

⁵ Pentru datarea lexiconului, vezi studiul nostru *Anonymus Caransebesiensis – manuscris românesc de la mijlocul secolului al XVII-lea*, în „Limbi literare”, I–II, 2003, p. 26–27.

⁶ Vezi Gh. Chivu, *Grafiile cu model latin în scrisul vechi românesc*, în *Antic și modern. În onorarea Luciae Wald*, București, Humanitas, 2006, p. 120–121, și *Dictionarium valachico-latinum. Primul dicționar al limbii române*, p. 36–47.

speciale pentru limba română și chiar de apropiere formală a unor cuvinte-titlu de termeni latini și corespunzătorii (dovadă a unor posibile asocieri de tip etimologic). Iar corelațiile stabilite între anumite variante fonetice selectate ca intrări se constituie în probe pertinente ale unei timpurii încercări de normare.

Deloc lipsite de interes sunt însă, după cum s-a observat deja¹, numele de plante (arbori, arbuți, pomi fructiferi, cereale și legume, ierburi și plante medicinale, flori), aflate uneori la prima consemnare într-un text vechi românesc sau având adesea, ca și multe dintre cuvintele ce apar în vocabularului curent, sensuri rare sau deloc cunoscute².

2. Dintre numele de **arbori** sunt consemnate, cu glosă latinească: *brad*, *cer*, *cerule*, *ceret*, *corn*, *fag*, *finic* „palmier”, *frapsine*, *salce* (notat și în varianta *salc*), *slacet*, *tei*, *teiu*, *tis*, *ipro* „chiparos” și *ulm*. Fără glosă, probabil din cauza absenței termenilor corespunzătorii din dicționarele latinești consultate de autorul anonim, sunt înregistrate *carpen*, *dzad*, *gorun*, *goruniel* și *giugastru*. Cu excepția neologismului *finic* și a împrumutului cult maghiar *ipro*, sunt consemnate deci numele unor *copaci* întâlniți în zona colinară din nord-estul Banatului, în *codru*, *munte*, *p dure*, cum este formulat, prin înscriere sinonimică, un titlu de articol. (Lipsește, după cum se observă, din seria arborilor *stejarul*.)

Mai multe nume de **arbuți**, sâlbatici sau de grădini, numiți generic *pomori*, sunt și ele înregistrate, de asemenea cu glosă latinească: *agre* „agri”, *alun*, *curpân*, *ieder*, *lemnul-cânelui*, *lemnul-Domnului*, *măr cin*, *mur*, *pipar* (în dicționar este consemnat și *piper*, numele fructului acestui arbust cunoscut, desigur, prin intermediul schimburilor comerciale), *răchită*, *răsur* „măce”, *rug*, *ruj* (fiind glosat *rubus hortensis*, ultimul cuvânt pare a fi sinonim cu *răsur*), *soci și vi*, dublat, pentru sensul „vitis”, de *vinie* și însoțit de *siuc* („uva neagră”, un soi de vi de vie) și de genericul *strugur*. Nu au corespondență latinescă: *berbiri* „berbiri”, (probabil) *dracil*, *clîn*, *coacdz*, *răchiti*, *sânger* și *scărc* (un soi de vi, absent, desigur, din sursele consultate de „anonimul din Caransebe” pentru stabilirea corespondențelor latinești din *Dictionarium valachico-latinum*).

Ierburile și plantele medicinale au, de departe, cel mai bogat inventar și, în mod surprinzător, aproape tuturor intrărilor românești le sunt alăturate corespondențele latinești, deși stabilirea echivalențelor presupune existența unor foarte bune cunoștințe botanice: *afiom* „afion”, *ani* „anason”, *bosioc*, *boziu*, *brusture*, *bucini* „cucut”, *burian* (utilizat ca glosă pentru *lobod*), *cinci-degete*, *cicoare*, *cimbru*, *cunii or* „mușețel”, *dodranc* „fân des”, *fân*, *fodormint* „ment”, *fodorminta-calului* „(varietate de) ment”, *frag*, *hrean*, *iarb*, *iarbă-crea* „ment”, *iarba-Sventei Măriei* „(probabil) roini”, *iarba-fierelor*, *iarba-măieii*, *iarba-spurcilor*, *iarba-erpelui*, *izma*, *jalie* „salvie”, *jalie sâlbatică*, *laptele-cânelui*, *leurd*, *limba-boului*, *lobod*, *lobod sâlbatic*, *mac*, *marva rușă* „nalb de grădini”, *măcri*, *mădzăriță* (și, într-un adaos, *măzruică*) „măzărice”, *măieran* „măgheran”, *măriș*, *mățică* „(probabil) pelin”, *mătrăgun*, *mohor*, *nalb*, *neghin*, *pelin*, *pelin negru*, *peperig*, *pușcă* „(probabil) asfodel”, *rogoz*, *romon* „mușețel”, *romoni* „(un fel de) mușețel”, *rut* „virnan”, *scaie*, *solover* „sovârș”, *strefoi* „trifoi”, *ofran*, *ofranic*, *tevie*, *tir*, *tir alb*, *tir roșu*, *tarconi* „tarhon”, *tormac* „hrean”, *trestie*, *turbolie* „hăma uchi”, *ârmă* „măzărice”, *urdzic*, *urdzic crăiș*, *urdzic moart*, *volbur*.

¹ Al. Borza, *Nume românești de plante în vocabulare și dicționare din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea*, în „Cercetări de lingvistică”, Cluj, III, 1958, p. 199–218.

² Pentru sensul cu care sunt utilizate cuvintele mai puțin sau deloc cunoscute astăzi, a se vedea glosarul care încheie ediția apărută în anul 2008 (vol. cit., p. 268–284).

Numele de **legume** și de **cereale**, apar înând de regulă vocabularului uzual, sunt și ele numeroase, echivalentele latine fiind și în acest caz, din motive ușor de înțeles, foarte excepție consemnate: *ai* „usturoi”, *aiu* „usturoi sâlbatic”, *alacor* „soi de grâu”, *bob* „plantă leguminoasă”, *bostan* „pepene”, *ceap*, *ceponi*, *cr stavete*, *crâmpicea* „soi de grâu”, *cucurbit* „țicv”, *cucurbita* „cucuruz, porumb”, *curechiu*, *dz mos* „(varietate de) pepene galben”, *f sui* (înregistrat și în varianta *fasol*), *griu* (înregistrat într-un adăos și în varianta *grâu*), *hârgani* „(soi de) pepene verde”, *l ptuc*, *legume*, *leu tean*, *linte* (consemnat și în varianta *lentie*), *lubeni*, *madzere* (notat și în varianta *mazuri*), *mei*, *nap*, *orez*, *orz*, *ov z*, *p ninc* (înregistrat și în varianta *parânc*) „varietate de mei”, *p sul* „fasole”, *pepene*, *piparc* „ardei”, *rapi*, *r diche*, *s lat*, *secar*, *sp nachi*, *tenchel* „soi de grâu”, *ticv*, *tiuc* „țicv”, *ecl* „sfecl”, *ecl alb*, *ecl roie*, *usturoni*, *veardz* „verde urie; varză”.

Florile, cultivate în grădina sau sâlbatic, numite generic *floare* sau *floricea*, sunt prezente în *Dictionarium valachico-latinum*, ca de altfel în toate textele vechi românești, iar numele lor, fiind cunoscute, sunt însoțite, cu rare excepții, de traducerea în limba latină: *brându*, *bujor*, *crin*, *g lbenioar* „gâlbenea”, *ghionghivirag* „lăcrămie”, *l crămie*, *mac*, *ochiul-boului*, *ruj* „trandafir”, *ruj alb*, *ruj galben*, *ruj roie*, *sâmtdziene*, *stânj năvălă*, *trandafir*, *vân ea* „vineea”, *viol* „viorea”, *viorea*.

Cea mai interesantă serie lexicală asupra căreia ne oprim este constituită din numele de **pomi fructiferi**. A fost remarcat de mult timp¹ nu diversitatea pomilor roditori, ci marea varietate a soiurilor consemnate de învâțatul din Caransebe, varietate pusă în legătură cu numărul livezilor existente în zonă în care se presupune că a fost redactat primul dicționar original românesc. Autorul anonim include în lista de intrări *livad* și *pomet* (ultimul cuvânt având, potrivit glosei latinești, în sensul „livadă de meri”), „detaliind” apoi, prin notare în ordine alfabetică, numele pomilor sau al soiurilor acestora, soiuri identificate adesea prin numele fructului: *cire*, *cirea lipicioasă*, *cirea neagră*, *cirea olton* „~ altoit”, *cirea pârgavi* „~ timpurie”, *fig* „smochin”, *frăgar* „dud”, *frăgar alb*, *frăgar negru*, *mar* „măr”, *măr*, *măr bun brut*, *măr câniesc*, *măr coade*, *măr curcubetari* „~ de forma curcubetei”, *măr de Svânt Petru*, *măr dulce*, *măr flocos*, *măr guat*, *măr iernatec*, *măr muștari* „~ tătăios”, *măr nevăstesc*, *măr oardă năvălă* „~ timpuriu”, *măr peștri*, *măr rutilat* „~ rotund”, *măr sâlcin*, *măr vratec*, *măr vrgat*², *nuc*, *nuc or*, *par*, *par cănească*, *par coade*, *par corun*, *par crăiasc*, *par de Svânt Marie*, *par foiasc*, *par guat*, *par iernatec*, *par muștari* „~ tătăioasă”, *par pătura*, *par popească*, *par țir* „~ acru”³, *par ursească*, *pieșsec*, *pieșsec lipicioasă*, *prun*, *prun*, *vișină*, *vișină*.

Cuprinzând diverse liste prezentate în paginile anterioare reflectăm atenția pe care autorul primului dicționar cu bază românească a acordat-o vorbirii locale din Caransebe. El a consemnat aproape toate denumirile de plante considerate de origine dacică (fapt semnificativ pentru o arie dialectală conservatoare) și multe dintre cele moștenite din latină.

¹ Vezi Fr. Kiraly, *Mihail Halici-tat I, Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, Timișoara, Editura First, 2003, p. 129.

² Profesorul Grigore Brâncușă a identificat, în cadrul *Dicționarului limbii române*, 172 de nume compuse cu *măr*. Vezi pentru aceasta cartea intitulată *Istoria cuvintelor*, București, Editura Fundației României de Măine, 2004, p. 104.

³ Adjectivul *țir*, - , pătura din substrat, are în mod curent, referitor la plante, sensul „care nu face flori, neroditor” (vezi *Dicționarul limbii române*, vol. XI, partea 1, București, 1978, s.v. *țir*⁶, - , și Grigore Brâncușă, *Cuvinte din substratul traco-dac în graiul din Oltenia*, în „Fonetică și dialectologie”, XXIV-XXV, 2005-2007, republicat în *Studii de istorie a limbii române*, II, București, 2008, p. 132). În denumirea unui soi de *măr*, *țir*, - poate fi înțeles sinonim parțial cu *țiros*, -oasă „care are gust acru, astringent”. Vezi, în acest sens, și *Dicționarul limbii române*, vol. XI, partea 1, s.v. *țir*⁷, - .

Aceste nume vechi de plante, general cunoscute în spațiul românesc, se întâlnesc cu împrumuturi locale din limbile sârb sau maghiar. Numărul împrumuturilor culte, cunoscute din texte și p-trunse, pe această cale, în exprimarea literară a epocii (precum *finic*, *s lat*, *ipro* sau *viol*), este extrem de redus, iar sinonimia, rar ilustrată, este foarte probabil una parțială (ca în cazul perechii *l ptuc* – *s lat* sau a soiurilor de grâu numite *alacor*, *crâmpicea*, *griu* sau *tenchel*). (Chiar dacă și pentru alte câteva cuvinte-titlu românești este notat un același echivalent latinesc, nu este exclus să ne aflăm în fața unei glosări imperfecte, firește în condițiile absenței unor lexicoane botanice detaliate.)

3. Inventarul numelor de plante consemnate în *Dictionarium valachico-latinum* este deci extrem de bogat, mult mai bogat, de altfel, dintre cele consemnate în paginile altor lexicoane vechi românești.

După cum remarcă Alexandru Borza, atunci când a inventariat denumirile populare extrase de colectivul care pregătise materialul pentru elaborarea *Dicționarului etnobotanic*¹, „în dicționarul Anonimului se află 233 de astfel de nume”², mai multe decât în Lexiconul Marsilian³ sau în glosarul slavo-român alcătuit de un călugăr de la mănăstirea Bistrița din nordul Olteniei imediat după anul 1700⁴ și chiar decât în foarte cuprinzătorul manuscris intitulat *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, datorat lui Teodor Corbea⁵, lucrări lexicografice aproape contemporane cu *Dictionarium valachico-latinum*.

Anonimul din Caransebeș, atent la realitatea lingvistică a zonei în care trăia, iar nu aflat sub presiunea unui model cult pe care a dorit să-l transpună în limba română, s-a dovedit a fi astfel, cum remarcă același Al. Borza, „un cunoscător de plante și de numiri populare mai bun ca Fabricius, Melius și Beythe”⁶, cei trei botaniști maghiari ai epocii. Cărilor alcătuite de Juhász Melius (*Herbarium az fáknak, füveknek nevekről* etc., Cluj, 1578), István Beythe (*Stirpium nomenclator Pannonicus*, Cluj, 1582) și de Fabricius Basilius Szikszovianus (*Nomenclatura seu Dictionarium latino-hungaricum*, Debrecen, 1590; Bartfa, 1630), dar și lucrarea lexicografică celebră datorată lui Albert Szenczi Molnár (*Lexicon latino-graeco-hungaricum* (Nürnberg, 1604; Hanau, 1611; Heidelberg, 1621; Frankfurt, 1644), pe care autorul dicționarului românesc a cunoscut-o cu siguranță⁷, conține mai puține nume de arbori, plante, flori și, lucru semnificativ pentru zona de alcătuire a lexiconului românesc, incomparabil mai puține nume de soiuri de pomi fructiferi.

Interesul intelectualului român pentru limba română în toate varietățile și componentele acesteia (remarcăm la începutul studiului atenția acordată termenilor regionali și cuvintelor cu utilizare familială și chiar argotic) trebuie corelat de aceea nu cu scopul

¹ Idem, *Dicționar etnobotanic cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România*, București, Editura Academiei, 1968.

² Al. Borza, *art. cit.*, p. 217. După cum se poate constata din anexa prezentului studiu, numărul real al numelor de plante consemnate în *Dictionariul valachico-latinum*, 253, este chiar mai mare decât cel estimat de Al. Borza.

³ Vezi lista publicată în Al. Borza, *art. cit.*, p. 216–217.

⁴ Vezi Moses Gaster, *Chrestomatie română*, I, București – Leipzig, 1891, p. 355–357, și Magdalena Georgescu, *Cea mai veche listă cu nume românești de plante*, în „Limba română”, XXX, 1981, nr. 1, p. 13–21. Textul, preluat în ms. rom. BAR 2456 (filele 52^v și 72^v), are, foarte probabil, ca sursă un lexicon cu bază în limba slavonă.

⁵ Al. Borza, *art. cit.*, p. 206–209.

⁶ *Ibidem.*, p. 202.

⁷ Vezi pentru aceasta studiul la ediția *Dictionarium valachico-latinum*. *Primul dicționar al limbii românești*, p. 31–32.

presupus didactic al primului nostru dicționar original (în viziunea limbii latine prin intermediul românei)¹, ci cu dorința de a prezenta detaliat structurile cunoscute ale limbii latine componente a vocabularului românesc.

Iar consemnările sale privind vocabularul botanic românesc premerg, fapt remarcabil, activitatea desfășurată în domeniul de intelectualitate transilvăneană din secolul al XVIII-lea. După cum se știe, urmare a acestei activități, în anul 1783, a fost publicat, la Pozsony, sub semnătura lui Benkő József, *Nomenclatura vegetabilium*, prima listă a numelor românești de plante².

Anonimul din Caransebeș, asemenea altor intelectuali români ai epocii s-a racordat astfel de timpuriu la mișcările culturale europene, devansând chiar, prin rezultatul muncii sale, alte întreprinderi mult mai bine cunoscute.

BIBLIOGRAFIE

- Borza, Al., 1958, „Nume românești de plante în vocabularele dicționare din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea”, *Cercetări de lingvistică*, Cluj, III, p. 199–218.
- Borza, Al., 1968, *Dicționar etnobotanic cuprinzând denumirile populare românești în alte limbi ale plantelor din România*, București, Editura Academiei.
- Brâncuș, Grigore, 2004, *Istoria cuvintelor*, București, Editura Fundației României de Măine.
- Brâncuș, Grigore, 2007–2008, *Studii de istorie a limbii române*, I-II, București.
- Chivu, Gh., 2008, „*Anonymus Caransebesiensis* – sursă importantă pentru *Dicționarul limbii române*”, în Saramandă, Nevechi, Radu (eds.) 2008: 19–24.
- Coteanu, Ion, *Prima listă a numelor românești de plante*, București, Institutul de lingvistică română, 1942.
- Crețu, Grigore, 1898, „*Anonymus Caransebesiensis*. Cel mai vechi dicționar al limbii române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta”, *Tinerimea română*, s. n., I, p. 320–380.
- Dictionarium valachico-latinum. Primul dicționar al limbii române*, Studiu introductiv, ediție, indice și glosar de Gh. Chivu, București, Editura Academiei Române, 2008.
- Gaster, Moses, 1891, *Chrestomatie română*, I, București–Leipzig, p. 355–357.
- Georgescu, Magdalena, 1981, „Cea mai veche listă cu nume românești de plante”, *Limba română*, XXX, 1, p. 13–21.
- Hasdeu, B. P., 1871, „Două descoperiri”, *Columna lui Traian*, II, 1871, 30, 92, p. 117.
- Hasdeu, B. P., 1891, „*Anonymus Lughosiensis*. Cel mai vechi dicționar al limbii române, după manuscriptul din Biblioteca Universității din Pesta”, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, VI, p. 1–48.
- Király, Fr., 2003, *Mihail Halici-tatăl, Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*, Timișoara, Editura First.
- Saramandă, Nicolae, Manuela Nevechi, Carmen Radu (eds.), 2008, *Lucrările primului simpozion internațional de lingvistică* (București, 13-14 noiembrie 2007), București, Editura Universității din București.

Noms de plantes en Dictionarium valachico-latinum

Le premier dictionnaire de la langue roumaine, élaboré par un érudit anonyme, au Caransebeș, au milieu du XVIIe siècle, contient, à part les nombreux mots caractéristiques au parler de Banat, de différents noms d'arbres, d'arbustes, d'herbes sauvages, de plantes médicinales, de légumes, de céréales, de fleurs ou d'arbres fruitiers.

Enregistrés souvent pour la première fois dans les anciens textes roumains, ces noms, témoignent, au-delà des connaissances du latin, de l'intérêt de l'auteur pour le roumain parlé et son désir d'avoir des préoccupations scientifiques spécifiques, à cette époque-là, à l'Europe Occidentale.

¹ Pentru această ipoteză, vezi Alexandru Horvath, *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis). Contribuții la cunoașterea autorului*, în *Studii de literatură și folclor*, II, Reșița, 1971, p. 72–73.

² A se vedea pentru studiul și conținutul textului semnat de Benkő József, Ion Coteanu, *Prima listă a numelor românești de plante*, București, Institutul de lingvistică română, 1942.

ANEX

**Lista numelor de plante
consemnate în *Dictionarium valachico-latinum***

- afiom.* Herba soporifera 58¹
agre . Omphex 86
ai. Allium 89
aiu . Allium sylvestre. Alliaria 93
alacor. Spelta 5298
alun. Corylus 166
ani . Anisum 206
b rbiri . – 419
bob. Faba 528, 5310
bosioc. Basilicum 516
bostan. Cucurbita 1620
boziu. Ebulus 515
brad. Pinus. Abies 478
brându . Viola 490
brusture. Folium caulis 506
bucini . Cicuta 538
bujor. – 579
burian. – 2384
carpen. – 1776
c lin . – 1822
ceap . Caepe 595
ceponi. Caepe mas 609
cer. Quercus 601
cerule . Idem 602
ceret. Quercqum 603
cicoare. Cyanus 659
cimbru. Pulegium 660
cinci-degete. Pentaphylum. Quinquefolium 649
cirea lipicioas . – 655
cirea neagr . – 654
cirea olton . – 652
cirea pârgavi . – 653
cire . Caerasus 650
coac dz . 20113
codru. – 1999
copaci. Arbor 2037
corn. Cornus 2051
cr st vete. Cucumer 2123
crâmpicea. Triticum 5295
crin. Lilium vel Rosa flava 2127
cucurbit . Cucurbeta 2164
cucuri a. Turcicum Triticum 5307
cunii or. Caryophillon 2194
curechiu. Caulis 2219
curp n. Vepres 2226
dodranc. Foenum crassum 909
dzad . – 961
dz mos. Pepo 957
fag. Fagus 1219
fasol. Faba fasulorum 5311
f sui. Phaseolus 1263
fân. Foenum 1239
fig. Ficus, arbor 1272
finic. Palma, arbor 1278
floare. Flos 1292
floricea. Flosculus 1293
fodormint . Mentha 1302
fodorminta-calului. Calamintha 1303
frag . Fragum 1310
frapsine. Fraxinus 1312
fr gar. Morus 1313
fr gar alb. Morus alba 1314
fr gar negru. Morus nigra 1315
g lbenioar . Caltha. Calendula 1391
ghionghivirag. Lilium convalium 1579
gorun. – 1447
goruniel. – 1448
giugastru. – 1543
gr un (ul). Granum 5294
grâu. Triticum 5295
griu. Triticum 1489
hârgani. Cucurbita 1620
hrean. Nasturcium 1637
iarba-fierelor. – 1669
iarba-mâ iei. – 1670
iarba-Sventei M riei. Melissa Apiastrum 1666
iarba-spurcilor. – 1668
iarba- erpelui. Colubrina 1667
iarb . Herba 1664
iarb -crea . Mentha 1665
ieder . Hedera 1682
izm . Sapor 1747
jalie. Salvia 3873
jalie s lbatic . Ambrosia 3874
laptele-cânelui. Esula 2266
l cr mioar . Lilium convalium 2284
l ptuc . Lactuca 2317
legume. Legumen 2292
lemmul-cânelui. – 1303

¹ Numele incluse în list , ordonate alfabetic, sunt urmate de num rul într rii din dic ionar, stabilit în edi ia textului, publicat în 2008. Cuvintele-titlu sunt înso ite de echivalentul latinesc ori de câte ori acesta este consemnat în manuscris. Acest echivalent a fost inclus între paranteze drepte atunci când un cuvânt-titlu, urmat de *idem*, având ordine alfabetic schimbat fa de manuscris, nu se mai afl în succesiunea cuvântului glosat.

lemnul-Domnului. Abrotonum 2302
lentie. Lentesc 5308
leurd . – 2346
leu tean. Levisticum 2349
limba-boului. Buglossum 2359
linte. Lens, -tis 2377
livad . Pratum. Pomarium 2379
lobod . Atriplex 2384
lobod s lbatec . Atriplex sylvestris 2390
lubeni . Melo 2419
mac. Papaver 2466, 5305
madzere. Pisum 2461
mar . Pomum 2478
marva ru . Malva hortensis 2483
mazuri. Pisa 5309
m cri . Acetosa. 2514
m dz riic . Cicer sylvestre 2500
m ieran. Amaracus. Maiora<na> 2510
m r. Pomus. Pomum 2542
m r bun brut. Malum spaniceum 2545
m r câniesc. – 2548
m r coade . – 2549
m r cucurbetari . – 2550
m r de Sv nt Pietru. Malum praecox 1551
m r dulce. Pomum dulce 2545
m r flocos. Malum muscosum 1553
m r gu at. – 2547
m r iernatec. Malum seroticum 2544
m r mu c tari . Malum apianum. Muscatellum
2552
m r nevestesc. – 2554
m r oardz n. – 2555
m r pestri . – 2556
m r rutilat. Malum orbiculatum 2557
m r s lcin. – 2553
m r v ratec. Pomum aestivale 2543
m r v rgat. Malum variegatum 2554
m rariu. Anethum 2560
m r cin. Spina 2565
m tlic . Artemisia tenuifolia 2610
m tr gun . Mandragora 2501
mei. Millium 2507, 5301
meur . Mora sylvestra 26181
mohor. Herba in millio crescens 2690
munte. – 1999
mur. Morus 2754
mur . Morum 2755
nalb . – 2783
nap. Rapa 1786
neghin . Zizania. Lolium 2804, 5306
nuc. Nux 2920
nuc . Nux 2921
nuc or, - . Nucula 2922
ochiul-boului. – 2983
orez. Oriza 3041
orz. Hordeum 5292
ov z. Avena 5299
paji te. Gramen 3110
par . Pirum 3087
par câneasc . – 3090
par coade . – 3094
par corun . – 3092
par cr iasc . – 3091
par de Svânt Marie. – 3099
par foiasc . – 3088
par gu at . – 3096
par iernatec . – 3093
par mu c tari . Pirum Apianum 3089
par p durea . Pirum silvestre 3100
par popeasc . – 3097
par tir . – 3098
par urseasc . – 3095
parânc. Milium 5301
p dure. – 1999
p ninc. Panicum 3176, 5300
p sul . Phaseolus 3246
p une. Pascua 3245
p trunjei. Petroselinum 3259
pelin. Absinthium 3161
pelin negru. Artemisia 3164
pepene. Pepo 3183
peperig. – 3185
piersec. Persicus 3289
piersec . Persicum 3290
piersec lipicioas . Persicum duracinum 3291
pipar. Arbor piperis 3320
piparc . – 3316
piper. Piper 3316
pom. Pomus. Arbor 3421
pomet. Pomarium 3422
pom or. Arbuscula 3429
prun. Prunus 3608
prun . Prunum 3610
pu -c ca . Acorum 3651
rapi . Sinapi 3667
r chit . Siler 3697
r chiti . – 3698
r diche. Raphanus 3689
r sad. Planta 3730
r sur . Rosa campestris 3750
rogoz. Carectum 3807
romon. – 3814
romoni . – 3815
rug. Rubus silvestris 3829
ruj. Rubus hortensis 3853
ruj . Rosa 3854

ruj alb . Rosa candida 3855
ruj galben . – 3857
ruj ro ie . Rosa rubra 3856
rut . Ruta 3862
salc . Idem [= Salix] 3876
salce . Salix 3875
s di . Idem [= Plantatio]
s ditur . Plantatio 3921
s lat . Lactuca. Sallata 3946
s lcet . Salicetum 3948
sâmtdziene . Gallinicum 3967
sânger . – 3979
scai . Carduus 4075
sc dare . – 4086
secar . Siligo 3937, 5296
siuc . Uva nigra 4071
soc . Sambucus 4248
solover . Rubia. Erythrodammum 4262
sp nachi . Spanachium 4307
stânjen vân t . Gladiolus 4370
strefoi . Trifolium 4417
strugure . Botrus 4468
ofran . Crocus 4245
ofr nic . Asphodelus 4246
tevie . – 4393
tir . Blitum 4395
tir alb . Blitum album 4396
tir ro u . Blitum rubrum 4397
tarconi . Pyrethrum 4567
tei . Tilia 4579
teiu . Tiliatum 4580
tenchel . Spelta 5298
ticv . Cucurbita 4650
tis . Thamariscus 4684
tiuc . Cucurbita 4690
tormac . Nasturcium 4721
trestie . Arundo 4775
turbolie . Gingidium 4816
âr ri . Cicer 726
ecl . Beta 729
ecl alb . Beta alba 730
ecl ro ie . Beta rubra 731
ipro . Cyparissus 738
tr ndafir . Rosa 4767
ulm . Ulmus 5091
urdzic . Urtica 5137
urdzic cr iasc . – 5140
urdzic moart . Urtica minor 5139
usturoni . Alium. Morsicans 5189
veardz . Olus 4852
vân ea . – 4889
vinie . Vinea 5000
viol . Viola 5003
viorea . Viola 5004
vi in . Merasus 5011
vi in . Merasum 5014
vi . Palmes. Vitis 4976
volbur . Convolvulus 5035